

"Quo vadis", navadna čigra?

//Damijan Denac

1: Do začetka devetdesetih let 20. stol. so navadne čigre (*Sterna hirundo*) še gnezdile na manjšem otočku na Ptujskem jezeru. Kasneje so ga zaradi hude tekmovalnosti z rečnimi galebi (*Larus ridibundus*) zapustile.
foto: Andrej Bibič

2: Prvi gnezditveni splav za navadne čigre (*Sterna hirundo*) smo izdelali 11.5.1997 v bazenih za odpadne vode Tovarne sladkorja v Ormožu. Od leve: Franc Bračko, Borut Štumberger, Luka Božič, Luka Korošec, Karmen Špilek – Štumberger, Damijan Denac in Jakob Smole (za aparatom).
foto: Jakob Smole

3: Naslednje leto (1998) smo na istem območju kot leto prej namestili dodaten, večji splav za navadne čigre (*Sterna hirundo*). V uporabi je bil do leta 2002, torej 5 let. V tem času je na njem gnezdilo 96 parov.
foto: Luka Božič

Pozno ponoči spomladi leta 1997 sva z Luko Božičem sedela v moji sobi v Mariboru, ki je bila takrat tudi delovna pisarna Štajerske sekcije. Po glavi so nama rojile naravovarstvene misli in se prelivale v ideje. Navadna čigra nama ni dala miru – na terenu sva ravno doživela njeno neljubo usodo, propad kolonije, in morda je prav to odigralo pomembno vlogo pri kasnejšem poteku dogodkov. Dolgo sva zrla v skico gnezditvenega splava za navadno čigro v Geistrovi knjigi »Ptice okoli našega doma« in snovala načrt, ki je postajal vse bolj otipljiv. Pod težo silne želje in odločitve, da za čigro nekaj storiva, so ovire, miselne in materialne, začele izginjati druga za drugo. Les za konstrukcijo in sode je prijazno prispeval Lukov oče, deske, kupljene po sindikalni ceni, pa so se znašle pri nas doma skoraj po čudežu. K akciji so pristopili vsi prijatelji, tudi neornitologi, in deske smo prebarvali - v vseh mogočih odtenkih, z barvami, ki smo jih našli v omarah očetov. Splav smo pripravili pri Luku na dvorišču, tako da ga je bilo treba na terenu le še sestaviti. Tik preden smo naslednji dan odrinili v Ormož, sem ugotovil, da v betonskih sidrih ni lukenj, na katere bi privezali splav. Naj mi sosede zato oprostijo, da sem jim v soboto ob 6. zjutraj pripravil budnico s hiltijem. Star TAM-ov kamijonček mi je priskrbel brat iz Letalskega centra Maribor in s prižgano rotacijsko lučjo smo se kot odprava sezonskih delavcev z juga odpravili na pot do bazenov za odpadne vode Tovarne sladkorja v Ormožu (TSO). Dne 11. maja 1997 smo splav uspešno sestavili, splavili in zasidrali. Radost nas je prevzela, ko so čigre začele gnezdititi že v naslednjih dneh in naš osnovni cilj, povečati število osebkov kritično ogrožene populacije, je bil uresničen, pa čeprav morda le simbolično.

Spričo sveže izkušnje in dejstva, da je glavni omejitveni dejavnik razširjenosti navadne čigre pri nas pomanjkanje gnezditvenega prostora, smo naslednje leto projekt ponovili. Dimenzijo splava 2,5×5 m iz leta 1997 smo leta 1998 povečali na 2,3×6 m. Namesto lesa smo dobili železne

cevi, tokrat od očeta Luke Korošča, vezane plošče za podlago pa sva z Dominikom Bombkom kupila v odmorih med predavanji na fakulteti. Dne 10. maja 1998 smo splavili eleganten in bistveno bolj izpopolnjen splav kot prejšnje leto. Kolonija se je okrepila, dobro pa smo se zavedali minljivosti umetnih splavov v naravnih razmerah. V naslednjih dveh letih smo splava v glavnem popravljali v negnezditvenem obdobju. Treba je bilo izboljšati robnike, ki so preprečevali, da bi mladiči popadali v vodo, saj ti kljub namestitvi posebnega podesta niso našli poti nazaj na splav, potem ko so se znašli v vodi. Na splave smo namestili lesene strešnike, ki so rabili kot skrivališča in kritja za zvišanje gnezditvenega uspeha. Leta 2001 je bilo treba prvi splav dokončno upokojiti, saj ni bil več varen. Pred prihodom čiger sva to opravila z Dominikom, in sicer na dan, ko je v bazenih pihal tako močan veter, da naju je z odsidranim splavom vred odpihnilo čisto na drugi konec, kot sva želela.

Tretji splav oz. tretji trije splavi so bili povsem druga zgodba, saj je njihova skupna površina znašala 96 m², samo lesa pa je bilo 6,2 m³. Pomenili so vrhunec zamisli o pomoči navadni čigri. Projekta se je bilo nujno lotiti mnogo resneje z organizacijske in finančne plati. Samo za 40 m³ stroporja, na katerem plavajo splavi, smo na primer morali odšteti čez 0,5 mio SIT. Večino časa za pripravo projekta so vzela pogajanja za nižje cene in zbiranje sredstev. Dne 30. marca 2001 je priklopnik pripeljal les in dela so se začela. Konstrukcijo smo pripravljali in sestavljali teden dni od zore do mraka pri Tomažu Urbančiču v Radizelu. In ko smo se zadnji dan dobili pri njem ob šestih zjutraj, se sploh nisem čudil, da je za zajtrk jedel golaž s kruhom. Med sestavljanjem teh splavov je bilo več prelomnih trenutkov, ko bi lahko šlo prav vse narobe, a na koncu se je vse srečno razpletlo. Eden zadnjih je bil dvig sestavljenih splavov z velikim dvigalom v ormoške bazene, saj so se skoraj prelomili. Z izkušnjami in delovnim strojem so nas rešili delav-

ci TSO. Dne 7. aprila 2001 smo v trdi temi akcijo končali in splavi so bili nared za prihod čiger.

Splave so invazivno zasedli rečni galebi, med katerimi pa so gnezditve tudi čigre. Od leta 2001 do 2003 je na njih skupaj gnezditve 322 parov rečnih galebov in 214 parov navadnih čiger.

Ali nam je s tem uspelo rešiti kontinentalno populacijo navadne čigre pri nas? Najbrž ne. Tuje in naše podrobnejše raziskave so pokazale, da je gnezditveni uspeh na umetnih gnezdiščih precej slabši kot na naravnih in zatorej premajhen, da bi zagotavljal dolgoročen obstoj (viabilnost) populacije. Leta 2004 kolonije na splavih zaradi premalo vode v bazenih ni bilo. Vsa kontinentalna populacija pri nas je gnezditve na betonskem daljnovidnem podstavku na Ptujskem jezeru, kjer pa gnezditveni uspeh ni bil veliko boljši kot na splavih. Naravnih gnezdišč za čigro v SV Sloveniji ni več, poleg omenjene kolonije na Ptujskem jezeru gnezdi čigra le še v Sečoveljskih solinah, ki so prav tako antropogenega nastanka in tudi tam je za kontinuiteto gnezdenja potrebno upravljanje.

Dne 6. oktobra 2004 smo stopili v novo epoko varstva navadne čigre. Z direktorjem Dravskih elektrarn Maribor (DEM), g. Danilom Šefom, in vodjo službe DEM za gradbene objekte, g. Igorjem Čušem, smo sklenili dogovor o postavitvi »naravnega« otoka za navadno čigro na Ptujskem jezeru s površino 800 m². Dne 20.11.2004 je otok že dobival svojo podobo, ko boste brali te vrstice, pa bo že pripravljen za gnezditveno sezono leta 2005. Brez dvoma bo odigral pomembno vlogo pri ohranitvi navadne čigre pri nas, pri čemer pa bo nujno tudi upravljanje kolonije, podkrepljeno z znanstvenimi spoznanji.

Najtopleje se zahvaljujem vsem, ki ste pripomogli k uresničitvi naše skupne naravovarstvene ideje, posebej zaslužni pa so bili: Paul Beaulieu, Dominik Bombek, Branko

Božič, Luka Božič, Franc Bračko, Cecilija Denac, Katarina Denac, Zoran Denac, Danilo Kerček, Matjaž Kerček, Luka Korošec, Miran Korošec, Miha Kovačič, Tine Kovačič, Tina Lončar, Dejan Muhič, Borut Pittner, Davor Počivašek, Jakob Smole, Jošt Stergaršek, Željko Šalamun, Borut Štumberger, Karmen Špilek-Štumberger, Tadej Trstenjak, Peter Uratnik in Tomaž Urbančič.

Posebej pa se zahvaljujem g. Juriju Dogši (direktorju TSO), g. Viliju Trofeniku (županu Občine Ormož), g. Emilu Škrišnjaru (tehnologu TSO), g. Rudiju Habjaniču, g. Marjanu Ivanuši, g. Štefanu Malcu (zaposlenim v TSO), g. Branku Žaliku, g. Janezu Kolenku, g. Mikaelu Rosenu, g. Chrisu Durdinu in g. Andreasu Čuku. ●

4: Za tri gnezditvene splave, zgrajene leta 2001, smo porabili dobrih 6 m³ lesa in 40 m³ stiropora. Delovna akcija je trajala več kot teden dni. Na posnetku: splav v surovem stanju smo uporabili za namestitve glavnih sider. foto: Damijan Denac

5: Navadne čigre (*Sterna hirus*) zaradi pomanjkanja naravnih gnezdišč izbirajo umetna. Leta 2004 je večja kolonija prebivala na betonskem daljnovidnem podstavku na Ptujskem jezeru. V koloniji smo ugotovili visok znotrajvrstni kleptoparazitizem. foto: Damijan Denac

6: Podstavek smo opremili s strukturami, ki izboljšajo čigrin gnezditveni uspeh. foto: Damijan Denac